



Ж.Ж. Бейсенова¹

¹Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан
(E-mail: Zh.Beisenova@mail.ru)

Әскери шеберліктің мәні мен құрылымы

Мақалада әскери қызметкерлердің әскери шеберлігі оның қандай да нәтижеге жетуіндегі маңызды алғышарт екендігі, сондықтан шеберлікті қалыптастыру - ұрысқа дайындықтың, оқу-тәрбие жұмыстарының басты мақсаты болып саналатынын, әскери шеберлік сарбаздың психологиялық тәжірбиелігіне байланысты көрінетіні жан-жақты қарастырылған.

Әскери шеберлік мәселесін көрсететін және болашақ офицердің табысты қызметінің алғышарттары болып табылатын әскери-кәсіби білім, білік және дағдыларды қамтитын әскери-кәсіби құрамдас бөлігі, екінші жағынан, болашақ маманның білімі мен қызмет ету барысында өздері білімдерін дамытады және байытады.

Кілт сөздер: әскер, курсант, әскери шеберлік психолог, офицер, білім

Кіріспе

Қазіргі кезде ҚР жоғары әскери оқу орындарында елімізде болып жатқан тұрақсыз саяси мәселелерге байланысты жоғары кәсіби білім беру жүйесіне сәйкес әскери қарулы күштері саласында жоғары дәрежелі мамандарды кәсіби даярлау процесі қайта қарастырылуда.

ЖОО-да кәсіби оқыту сатысында қажетті білімдерді, іскерліктерді және дағдыларды игеру мен қатар өзінің шеберлігі туралы көзқарасы дамиды және кәсіби іс-әрекетке деген өзіндік дайындық қалыптасады.

Педагогикалық энциклопедияда «кәсіби даярлыққа» келесідей анықтама береді: «кәсіби дайындық - бұл сәйкес келетін білімдер мен іскерлікті хабарлау процесі және белгілі бір кәсіпте жетістікке жетуді қамтамасыз ететін арнайы білімдер, іскерліктер және дағдылар, сапалар, еңбек тәжірибесі мен мінез-құлық нормаларының жиынтығы болып табылады» [1].

Негізгі түсінік тұлғаның «профессионализациясы» болып табылады. Тұлға «профессионализация» - бұл белгелі бір мамандықтың функцияларын жүзеге асыру үшін қажетті болған арнайы білімдердің, іскерліктердің, дағдылардың және қасиеттердің дамуы.

Қазіргі кезде профессионализация тұлғаның профессионал маман ретінде дамуынан, кәсіп таңдаудан басталып, кәсіби іс-әрекеттің аяқталуына дейін созылатын тұтас үздіксіз процесс ретінде қарастырылады [2].

Психологиялық әдебиеттерде профессионализация сатыларына – кәсіби бағдар, кәсіби іріктеу, кәсіби білім алу, кәсіби бейімделу, адамның кәсіби іс-



әрекетке енуі, мамандану, кәсіби дәрежесін жоғарлату, басқа мамандыққа дайындау, кәсіби іс-әрекеттің шыңы, белсенді іс-әрекеттен кету және аяқталу жатады

А.К. Маркова бойынша профессионализация – бұл профессионалдың қалыптасу процесі, оған адам өзінің мүмкіндіктері мен қабілеттерін ескере отырып кәсіпті таңдау; кәсіптің нормалары мен ережелерін игеру және өзін профессионал ретінде ұғыну, кәсіп тәсілдері арқылы өз тұлғасын дамыту және т.б. жатады [3]. «Кәсіби дайындыққа» байланысты нақты бір анықтама жоқ.

Қазіргі психологиялық әдебиеттерде кәсіби қалыптасу процесі – объективті (кәсіп беделі, оның әлеуметтік бәсекеге қабілеттілігі және т.б.) және субъективті (тұлғаның кәсіпке деген қатынасы, кәсіби қабілеттердің көрінуі, кәсіби идеалдар, кәсіби іс-әрекетте жетістіктер мен сәтсіздіктерді бастан кешіру) компоненттерден тұратын тұтас феномен ретінде түсіндіріледі. Көптеген кеңес зерттеушілері бойынша тұлғаның кәсіби дамуы іс-әрекетпен себептеледі, сондықтан адам кәсіпке сәйкестігін және кәсіби жетістік позициясынан зерттеледі. Кәсіби даму – ересек адамның жұмысқа енуін және кәсіби іс-әрекеттен қанағаттануын анықтайтын тұлғаның өзіндік дамуының бөлігі болып табылады. Кәсіби дамудың тұлғалық нәтижесі игерілген білімдерге, іскерліктерге және дағдыларға жатпайды. Ол қатынастың өзгеруінен, кәсіби сана-сезімінің дамуынан, «Мен бейнесінің» динамикасынан, кәсіби өзіндік бағалаудан, кәсіби жетістіктер критерисінен, кәсіби менталдықтың қалыптасуынан көрінеді.

Зерттеу әдістері

Мақаланы жазу барысында жинақтау, өңдеу, анализ, синтез әдістері мен методологиялық әдістер басшылыққа алынды. Әскери шеберліктің мәні мен құрлымын терең түсіну үшін салыстырмалы және жүйелі психологияның сараптау әдісін, қолданғанғанын айтуымызға да болады.

Негізгі бөлім

«Жоғары әскери – оқу орындарында студент жастарды кәсіби дайындау – бұл олардың кәсіби біліктілігінің (арнайы білім, іскерлік және дағды) және кәсіби маңызды қасиеттердің даму жүйесі, яғни әскери-кәсіби іс-әрекетке дайындық».

Шындығында, білім беру процесімен кәсіби дайындаудың арасында тікелей байланыс бар болса да, соңғысы өзінің мазмұны бойынша психологиялық және өзіне психологиялық диагностикалау әдістерін, іріктеуді, психологиялық әдістерді тиімдендіруді (психологиялық ере жүру, арнайы психологиялық дайындық және т.б.) қосады, сондықтанда осы түсініктерді толық сәйкес деуге болмайды.



Кәсіби дайындау барысында белсенді оқытудың әр түрлі әдістері қолданылады (рөлдік ойындар, тренингтер, оқу, моделдеу, кейс-стади), тестілеу, жаңа информациялық технологиялар, ЖОО-да білім беру процесін ұйымдастыру технологиясы, оқу сабағын арнайы ұйымдастыру технологиясы, проблемалық оқыту технологиясы, тұлғалық-бағытталған оқыту технологиясы, зерттеу және алдыңғы педагогикалық тәжірибені жалпылау технологиясы, информативті-дамытушылық технологиясы, проблемалық-іздеу, репродуктивті және өзіндік жұмыс әдістері, оқытуды индивидуализациялау және т.б. қолданылады.

Кәсіби дайындау тәсілдеріне, кәсіби біліктілікті дамыту үшін қолданылатын, оқу және оқу-әдістемелік құралдар, кәсіби-бағытталған материалдан тұратын, сонымен бірге оқытудың техникалық тәсілдері жатады.

Кәсіби дайындау келесідей формаларда: алдына ала қарастырылған бағдарламаларда; аудиториялық сабақта, әр түрлі өзіндік жұмыс түрлерінде, аудиториядан тыс жұмыста, факультативті сабақта, арнайы және таңдалған курстарда; практикалық сабақтарда жүзеге асырылады.

Кәсіби дайындаудың табысты болуы көбінесе оқушының субъект немесе объект болуына байланысты.

Кәсіби дайындаудың соңғы мақсаты - бұл адамның профессионализмнің шыңына ену процесі, кәсіби біліктілік құрылымдық компоненттердің бірі болып табылады.

А.К. Маркова бойынша «профессионализм» термині адамның тұлғасына қойған кәсіптің нормативті талаптары туралы айтқан кезде қолданылады. Осы жағдайда профессионализм еңбекті ойдағыдай жүзеге асыруға қажетті адамның тұлғалық сипаттамалар жиынтығы ретінде анықталады. Автор осындай түсінікті «нормативті профессионализм» деп атауды ұсынды. Басқаша айтқанда, А.К. Маркованың пікірінше, осы түсінік адамға кәсіби шеберлік тән болған кезде қолданылады. Осы жерде, адамға психикалық қасиеттердің нормативті жиынтығы тән, және кәсіби шеберлік адам тұлғасының ішкі сипаттамасы болып табылады. А.М. Маркова осындай түсінікті нақты адамның «шынайы кәсіби шеберлігі» ретінде көрсетті [3, 31 б.].

Автор «кәсібилік» түсінігін талдай отырып, былай дейді: кәсібилік – бұл адамның кәсіби нәтижелерге жетуі ғана емес, сондай-ақ оның эстетикалық қасиеттерінің, адамның еңбекке деген қатынасында ішкі психологиялық компоненттің болуы.

«Кәсібилік» түсінігі «біліктілік» түсінігімен тығыз байланысты. Сөздіктерде біліктілік белгілі бір зат туралы пікір айтуға мүмкіндік беретін білімдерді игеру ретінде анықталады.

А.К.Маркова бойынша қазіргі кезде біліктілік адамның белгілі бір еңбек функцияларын жүзеге асыратын қабілеттер мен іскерлікті меңгеру, жауапкершілікпен және дербес әрекет етуге мүмкіндік беретін психикалық күй, психологиялық қасиеттің сәйкестігі ретінде анықталады.



Әрі қарай автордың ойынша біліктілік туралы пікір айтудың жалғыз ғылыми тәсілі - бұл белгілі бір еңбек іс-әрекетінің соңғы нәтижесін өлшеу немесе бағалау болып табылады .

Бірақта біліктілік компетенциядан ерекшелінеді, біліктілік – адамның белгілі бір сфераға қатысты сұрақтарды шешу өкілеттігі.

«Кәсібилік» және «біліктілік» түсініктерінің бір-бірінің жақындығына қарамастан, «біліктілік» «кәсібилік» түсінігіне қарағанда кең түсінік болып табылады. Адам өз саласының кәсібі болғанмен, бірақ ол барлық кәсіби сұрақтарды шешу барысында білікті болмауы мүмкін.

А.А. Деркач кәсіби біліктілікті кәсіби іс-әрекет құрылымының компоненттерінің бірі ретінде қарастырды [4].

Сонымен, осы мәселелерге қатысты әдебиеттерді талдау барысында «кәсіби біліктілік» түсінігіне байланысты нақты анықтама жоқ екенін анықтадық.

Біздің зерттеуімізде зерттеушілердің іс-әрекетінің өзгешілігін ескере отырып, «кәсіби біліктілікті» - байланыс және командирлерді дайындау саласындағы игерілген кәсіби білімдер жүйесі ретінде түсіндірдік.

Студент жастардың кәсіби біліктілік жүйесі кәсіби міндеттерді шешумен, яғни кәсібилікті қамтамасыз ететін арнайы білімдер ерекшелігімен байланысты. Дайындық жүйесі – игерілген білімдерді қолдану мүмкіндігі. Көрсетілген факторлар жиынтығы кәсібилік деңгейін анықтайды.

Әскери қызметкерлердің дайындық жүйесінің ерекшеліктерін қарастырайық. Сонымен, А.М. Столяренко дайындықты жоғары кәсібилік деңгейімен байланыстырды. Автордың ойынша, «даярлаудың мазмұны әскери қызметкерлер нені игеруді түсінуден анықталады. Мазмұнның негізгі блоктары даярлықтың құрылымын түсінуден көрініс табады. АҚШ полициясында даярлық сәулелі ұшында ақыл-ой қабілеті, құралды игеру, физикалық дайындық, тактика, жабдықтау бейнеленген бес бұрышты жұлдыз түрінде көрсетіледі [5].

А.В. Буданов даярлықтың құрамына мақсатты, ал А.И.Панкин кәсіби-психологиялық даярлықты қосты [6].

Соңғы жылдардағы зерттеулерді егжей-тегжейлі талдау психологиялық дайындық туралы мәліметтерді жалпылауға мүмкіндік берді және ол А.А.Деркачтың жұмысында көрсетілген. Жалпы психологиялық дайындық универсалды құрылымға ие (О.О.Дмитриева), және келесі компоненттерден тұрады: іс-әрекет мотиві және қалыптасқан бағыт-бағдар (мотивациялық компонент), кәсіби іскерлік (операционалды-іс-әрекеттік компонент), терең кәсіби білім (когнитивті компонент), тұлғалық-іскерлік және кәсіби маңызы бар қасиеттер (тұлғалық компонент). Сонымен қатар психологиялық дайындықтың жоғары деңгейі осы компоненттердің даму деңгейімен анықталады. Компоненттердің даму деңгейі кәсібиліктің инварианты болуға мүмкіндік беретін, әр құрылымда болып жатқан сапалық өзгерістермен байланысты.



Тұлғаны қызығушылығына байланысты әскери қызметке дайындай отырып, қазіргі заманғы соғыстың ерекшеліктерін және ең алдымен ұрыстың сарбаздың психологиялық жағдайына әсерін негізге алады. Техника мен қару-жарақтардың, әскерді ұйымдастыру әдістерінің дамуы қазіргі заманғы ұрысты өзгермелі, атыс құралдарымен қамтамасыз етілуі де маңызды.

Мұның барлығы жауынгердің өмірі үшін өте қауіпті және психикалық қысымды тудырады. Мұндай кезде моральді-саяси және әскери-арнайы дайындықтан өткен сарбаздар ғана жауынгерлік қызметін сәтті орындайды.

Мұндай қасиеттерді қалыптастыру маңызды. Жоғары саяси саналылықтың негізінде ұрыс техникалары мен қару-жарақтарын толық пайдалануға, ұрысты дұрыс жүргізуге мүмкіндік беретін әскери шеберлік қалыптасады.

Сарбаздың әскери шеберлігі оның жеңіске жетуіндегі маңызды алғышарт болып табылады. Сондықтан шеберлікті қалыптастыру-ұрысқа дайындықтың, оқу-тәрбие жұмыстарының басты мақсаты болып саналады. Әскери шеберлік сарбаздың моральді-ұрыстық ерекшелігі ретінде жағдайға бейімделу ептілігінен, ұрыс техникалары мен қаруларын әртүрлі әскери және жауынгерлік қызметте қолдана білу тәжірбиелігінен құралады. Шеберлік әскери мамандықты игеру деңгейі ретінде сипатқа ие болады.

Әскери шеберліктің қалыптасуы мен дамуы өте ұзақ уақытқа созылатын үдеріс деп айтуға болады. Болашақ жауынгердің әскери шеберлігінің белгілері жас ерекшелігіне байланысты, жеткіншектік кезеңнен ақ байқалады. Әскери қызмет кезеңінде шеберліктің негізіне айналатын көптеген нәрселерді үйренеді. Тәжірбиелік қызмет процесінде олар дамиды, жүзеге асырылады, бірақ уақыт өте келе, даму қарқыны төмендеп, егер оқу-жаттығу тоқтатылса мүлдем жойылуы мүмкін.

«Әскери психология» деген оқулығында Б.Сақтағанов кәсіби әскери даярлықтың маңызды мәселесін зерттеуге арналған. Кәсіби тұлғалық бағыттылық, әскери қызметті таңдаудағы мотив, кәсіби психологиялық сапалардың түрлерінің ерекшеліктері мен кәсіби іс-әрекетті игерудегі өзіндік реттеудің жүйелі зерттеулерінің болмай қалуы, зерттеуде осы мәселенің жүзеге асырылуы, яғни болашақ әскери маман иелерінің кәсіби сапаларының психологиялық ерекшеліктері мен жауынгердің жетістікке жетуге ұмтылу себептері сипатталынады [7].

Психологиялық тұрғыдан әскери шеберлік – бұл қазіргі заманғы ұрыс жағдайында ұрыс техникалары мен қару-жарақтарын тиімді пайдалануға, жағдайды дұрыс меңгеруге және ұрыс тапсырмаларын сәтті орындауға мүмкіндік беретін жауынгердің білімінің, дағдыларының, икемділігінің жиынтығы. Білім, дағды, икемділік адам қызметінің компоненттері болып табылатын психикалық құрылым ретінде қалыптасады.

Білім – адамның барлық қызметінің маңызды алғышарты. Өзінің білмейтін, түсінбейтін қызметте табысқа жетуің мүмкін емес. Білім, психикалық құрылым ретінде сол немесе басқа қызмет туралы, нақты болмыстың заттары мен құбылыстары туралы мәліметтер жиынтығы. Білімді игеру кез-келген қызметті орындау барысында басталады. Жеке құрамды



оқыту, әскери шеберлікті қалыптастыру, ұрыс техникалары мен ұрысты жүргізу әдістері туралы жауынгерлерге мәліметтер тарату мен сол мәліметтерді олардың игеруінен басталады. Бұл білімдердің маңызды бөлігі жауынгерде мектеп қабырғасынан пайда болады, олардың сапасынан ұрыстық дайындық тәуелді болады.

Қызметті игерудің ең жоғары деңгейі қарапайым ептілік болып табылады. Ол білімді тәжірибеде қолдану мүмкіндігін білдіретін психикалық құрылым. Білімнің динамикасын қарапайым ептілікке айналуы заңды құбылыс, оның динамикасы көп білімнің сапасынан және оларды тәжірибеде қолданылуынан тәуелді болады. Мысалы, автоматты бір ұстап көргеннен кейін, жауынгер ол туралы жалпы мәліметтерді біліп қана қоймай, онымен аруды да үйреніп қалады. Білімнің қарапайым ептілікке айналуы шеберлікке деген қадам болып табылады.

Дағды, психологиялық құрылым ретінде, бұл әрекетті дұрыс, жылдам, тиімді, жоғары нәтижелермен орындай алу қабілеттілігі. Психологиялық көзқарас тұрғысынан дағдыны қалыптастыру мәселесі – ұрысқа дайындықтың маңызды бөлімі.

Дағдының жауынгердің тәжірибиелік қызметіндегі рөлі қандай?

Қызметтің табыстылығы сананың мақсатқа бағытталуынан тәуелді болады. Егер сана мақсатқа емес, айталық, жеке қимылға бағытталса, онда нәтиже қанағаттанарлық болмауы мүмкін. Егер техникалық элементтер ешқандай қиындықсыз, қатесіз, жылдам және арнайы бақылаусыз орындалатын болса, онда зейін оларға емес, басқа нәрселерге аударылады. Сананың бақылануынсыз, жылдам, нақты орындалатын әрекеттер автоматизмдер деп аталады. Әрбір әрекет компоненттері ретінде әртүрлі автоматизмдерден құралады.

Адамдардың қажеттілігіне байланысты туындайтын автоматизмдер де болады. Оларды табылған автоматизмдер дейміз. Мысалы, оқу, гимнастикалық жаттығулар кезінде белгілі автоматизмдер пайда болады. Дағды саналы әрекеттің автоматизацияланған компоненті. Ол әскери қызметте маңызды рөл атқарады.

Қару-жарақтарды дұрыс қолданып, ұрысты жүргізу үшін жауынгерлерге әртүрлі дағдылар қажет. Оларды психологияда моторлы деп атайды. Олар дене шынықтыру, саптық, атыстық, тактикалық дайындықтар процесінде техниканы меңгеру процесінде қалыптасады.

Сонымен қатар, қоршаған ортаға тез және дұрыс бейімделуді, автоматты түрде бақылауды, әрекетті түзеуді қамтамасыз ететін сенсорлы дағдылар адамның балалық шағында-ақ қалыптасады.

Әскери қызметте дұрыс әрекет жасауды, тез және нақты шешім қабылдауды қамтамасыз ететін ақыл-ой дағдылары, ойлау дағдылары маңызды орын алады. Дағдының мұндай түрлері жауынгерлерге өз міндетін тез анықтауға, шешім қабылдауға және дұрыс іс-әрекет жасауға мүмкіндік береді. Дағдының барлық түрлерін қалыптастырудың негізгі принциптері жалпылама болады, өйткені олардың негізінде бірдей физиологиялық



механизмдер (шартты байланыстарды, динамикалық стереотиптерді құру механизмдері) жатыр. Жоғары жүйке қызметі туралы ілімге сәйкес уақытша байланыстар мен динамикалық стереотиптер қызмет шарттарына сәйкес болса ғана құрылып, сақталады. Дағдыны игерудің беріктігі өте маңызды болып саналады. Дағдының өнімділігімен объективті себептер әсер етеді, мысалы, қару-жарақтың материалдық бөлігінің жағдайы, оның сипаты, қызмет шарттары, сондай-ақ субъективті себептер әсер етеді. Олар ең алдымен психологиялық себептер (қызметке деген көзқарас, жауапкершілікті түсіну, сенімділік немесе сенімсіздік, көңіл-күй және жауынгердің жалпы психологиялық жағдайы). Дағдының өнімділігі оның өңделуінен тәуелді болады. Қалыптасқан дағды бұзылуы мүмкін. Дағды келесі жағдайларда бұзылады: жаттығу кезінде үзіліс ұзақ уақытқа созылса, қатты шаршағанда немесе шектен тыс жаттығу жұмыстары жүргізілсе, қорқу жағдайында жәнет.б.

Қарулы күрес құралдарындағы, ұрыс түрлері мен әдістеріндегі түбірлі өзгерістер жауынгерлерге жоғары талаптар қояды. Техникалық күшті қаруланған қарсыласпен күресуде жеке құрамның психологиялық дайындығы өзекті мәселе болып табылады. Ұрысты сәтті жүргізу үшін, сарбазға қажетті және бірыңғай, кешенді жүйені құрайтын келесі топтық қасиеттер бөліп көрсетіледі.

Біріншіден, жауынгердің рухани бейнесін құрайтын моральді-саяси қасиеттер. Олардың қатарына жауынгердің дүниетанымы, адамгершілігі, саяси және қоғамдық белсенділігі, халқы мен Отанына адалдығы, әскери борышты сезінуі, отаншылдығы, саналы тәртіптілігі жатады.

Екіншіден, жауынгердің ұрыстық, әскери-арнайы қасиеттері. Олар ұрыста қару-жарақтар мен дұрыс тәсілдерді қолдану тиімділігін, жағдайды игеруді, жауды жеңуді қамтамасыз етеді. Оларға жауынгерлік міндетті орындау мен жауды құрту үшін қажетті дағдылар мен білімдер жүйесін құрайтын жоғары шеберлік, тапқырлық, зеректік, батылдық, табандылық, шыдамдылық, қажырлық, ықылас, ерік, ұйымшылдық қасиеттері жатады.

Үшіншіден, жауынгерлік міндетті орындау кезінде рухани және дене дайындығы қиындықтарын жеңу үшін қажетті жауынгердің физиологиялық қалық қасиеттері. Бұл – күш, қуат, ептілік, төзімділік, күшті тез қалпына келтіру қабілеттілігі, жағымсыз және өзгермелі табиғи жағдайларға, жұмыс режимінің өзгеруіне тез бейімделу.

Апат қауіптің нағыз өзі болып табылады. Бұл қауіп сарбазға күшті психологиялық әсерін тигізеді. Офицердің барлық тәрбиелік және жаттығу жұмыстары жауынгердің ақыл-ойына, сана-сезіміне, психикалық жағдайына ықпал етеді. Осының салдарынан жауынгердің психологиялық мінез-құлқының дамуы жүзеге асырылады. Әскери дайындылықтың ең маңыздысы жауынгердің, жеке құрамның психологиялық тұрақтылығы болып табылады.

Сарбаздың психологиялық тұрақтылығы туа пайда болмайды. Ол әскерге дейін, әскер қатарында, оқу-жаттығу міндеттерін орындау кезінде қалыптасады.



Қорытынды

Жауынгердің психологиялық дайындығы моральдық – саяси, ұрыстық және дене күші процесінде жүзеге асырылады.

Теориялық зерттеулерге сүйене отырып, келесілерді атап көрсетуге болады: қазіргі заманғы соғысқа жалпы психологиялық дайындық жасау. Бұл Отанды қорғауға ұрыс жағдайында белсенді әрекет жасауға дайындықты, отандық сезімді, жеңіске жетуге сенімділікті, өзін құрбан етуге дайындықты, яғни белгілі бағыттылықты, мақсатқа ұмтылуды, ынталандырушылықты құрылымды қалыптастыру; ұрысты жүргізуге арнайы психологиялық дайындық, психогенді қоздырғыштарға психиканың тұрақтылығын қамтамасыз ету; алдағы қызметке нақты нұсқау қою, оның міндеттерін анықтау; жағдайды дұрыс бағалау жолымен әскери қызметкерлердің психологиясының функционалды белсенділігін көтеру үшін қауіпті қатермен байланысты.

Бейбіт уақытта мұндай жағдайда толық қайта жасау мүмкін емес. Ең күрделі жағдайларда рухтың қатысу мүмкіндігін жағдайды дұрыс түсіну мен дұрыс шешім қабылдап, сенімді түрде әрекет ету мүмкіндігін беретін жауынгердің психологиялық шынығуының қозғалысы – бұл сарбаздың ұрысқа психологиялық дайындығының ең маңызды, бірақ дара емес компоненті.

Ол сондай-ақ келесілермен қамтамасыз етіледі: жауынгерлердің берік идеалық сенімділігі жүйесін құру. Оның көмегімен беріктіліктің ішкі тірегі құрылады. Сенімділік ең басты рухани тірек болып табылатын тұлғаның ішкі мазмұны; әскери шеберлікті қалыптастыру. Ол жауынгерлік міндеттерді сәтті орындаудың алғышарттары ғана емес, өзіне сенімділіктің бастауы болып табылады; қазіргі заманға сай ұрыс туралы дұрыс болжамдар жүйесін жасау, оның көмегімен нақты жағдайға дұрыс бағдарланып, қауіпті тудыратын барлық факторлардың қауіптілік деңгейін дұрыс бағалай алады; барлық психикалық қызметтерді жаттықтыру, әсіресе жауынгерге жағдай туралы дұрыс ақпарат алуға көмек беретін танымдық және эмоциялық-жігерлі ызметтерді жаттықтыру.

Жоғарыда көрсетілген бағыттар бойынша жұмыстар ынталандырушы жағдайды, дағдыларды қалыптастырудың, болжамдар жасаудың, танымдық процестерді жаттықтырудың, сезімдерді дамытудың психологиялық механизмдеріне негізделген.

Қорытындылай келе, сарбаз психологиясының барлық сфералары: мотивациялық, танымдық, эмоциялық-жігерлі, қозғаушы күш ретінде қамтылады. Кешенді әсер ету кешенді нәтижені, яғни жауынгердің Отанды қорғауға жан-жақты дайындығын қамтамасыз ететін кәсіби шеберлігін қалыптастыруға мүмкіндік берері анық.



Әдебиеттер тізімі:

1. Киселев А.М. Профессиональная подготовка студентов (слушателей) образовательных учреждений УИС Минюста России и пути ее совершенствования при изучении специальной тактики: Дис. канд. педагог. наук. 13.00.01. – Рязань, 2001.
2. Гребенкина Л.К. Формирование профессионализма учителя в системе непрерывного педагогического образования. – Рязань: РГПУ, 2000. – 204 с.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Знание, 1996. – 310 с.
4. Деркач А.А. Методолого-прикладные основы акмеологических исследований. – М.: РАГС, 1999. – 392 с.
5. Столяренко А.М. Психологическая подготовка личного состава ОВД. – М.: Тип. внутр. войск МВД России, 1987. – 26 с.
6. Аронсон, Эллиот. Көпке ұмтылған жалғыз. ауд. Д.Дүйсенбеков. – Астана: «Ұлттық аударма бюросы» ҚҚ, 2018. – 218 б.
7. Сақтағанов. «Әскери психология». – Алматы: Өлке баспасы, 2012 жыл. – 352 б.

Бейсенова Ж.Ж.

Сущность и структура военного мастерства

В статье рассматриваются вопросы военной компетентности, интегративное качество офицеров, представляющее совокупность профессионально значимых качеств, способность и готовность решать профессиональные проблемы и задачи, возникающие в реальных ситуациях воинской деятельности, с использованием знаний, навыков, умений, профессионального и жизненного опыта, ценностей и культуры.

Военно-профессиональный навык воинского труда и включающая военно-профессиональные знания, умения и навыки, которые являются, с одной стороны, предпосылками успешной деятельности будущего офицера, с другой – новообразованиями, они сами развиваются и обогащаются знаниями в ходе учебы и службы будущего специалиста.

Ключевые слова: военный, курсант, военно-профессиональный, психолог, офицер, знани

Zh.Zh. Beysenova

The essence and structure of military skill

The article deals with the issues of military competence, the integrative quality of officers, representing a set of professionally significant qualities, the ability and willingness to solve professional problems and tasks that arise in real situations of military activity, using knowledge, skills, abilities, professional and life experience, values and culture.

The military-professional skill of military labor and including military-professional knowledge, skills and abilities, which are, on the one hand, the prerequisites for the successful activity of the future officer, on the other hand, neoplasms, they themselves develop and are enriched with knowledge in the course of study and service of the future specialist.

Ключевые слова: military, cadet, military-professional, Psychological, officers, edugation



References:

1. Kiselev, A.M. (2001). Professional'naya podgotovka studentov obrazovatel'nykh uchrezhdeniy UIS Minyusta Rossii i puti yeye sovershenstvovaniya pri izucheni spetsial'noy taktiki: [Professional training of students (listeners) of educational institutions of the penal system of the Ministry of Justice of Russia and ways to improve it when studying special tactics]: Dis. cand. teacher. Sciences 13.00.01. – Ryazan.
2. Grebenkina, L.K. (2000). Formirovaniye professionalizma uchitelya v sisteme nepreryvnogo pedagogicheskogo obrazovaniye [Formation of teacher's professionalism in the system of continuous pedagogical education]. – Rizan: RGPU. – 204 p.
3. Markova, A.K. (1996). Psikhologiya professionalizma [Psychology of professionalism]. – M.: Knowledge. – 310 p.
4. Derkach, A.A. (1999). Metodologo-prikladnoe osnovy akmeologicheskikh issledobani [Methodological and applied foundations of acmeological research]. – M.: RAGS, – 392 p.
5. Stolyarenko, A.M. (1987). Psihologicheskaja podgotobka lisnogo sostaba [Psychological training of personnel of the Department of Internal Affairs]. – M.: Type. internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Russia. – 26 p.
6. Aronson, Elliot (2018). Kopke umtulgan zhalgyz [career burnout]. Audargan: D. Dysenbekova. – Astana «Yltyh audarma byrosy» HH. – 218 p.
7. Saktaganov, B. (2012). Askeri psihologia [Military Psychology]. – Almaty: Regional Publishing House. – 352 p.

Бейсенова Жұпаркүл Жұмабаевна	психология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор (доцент), Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Бейсенова Жупаркул Жумабаевна	кандидат психологических наук, ассоциированный профессор (доцент), Казахский Национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Beysenova Zhupargul	gandidate of psyhological sciences, associate Professor Kazakh National women's teacher training university, Almaty, Kazakhstan